

BYLO, NEBYLO?

O K O M U N I S T I C K Ý C H Č A S E C H

P Ř Í B Ě H Y B E Z P R Á V Í

© Člověk v tísni, o. p. s.
Všechna práva vyhrazena
ISBN: 978-80-7591-029-5

LIDOVÁ ARMÁDA?

📷 Karel Cudlín

Československá lidová armáda. Vysokoškoláci do ní povinně narukovali na jeden rok, ostatní mladí muži na dva roky. Sloužili ve vojsku, které plně podléhalo Moskvě, jeho úkolem nebyla obrana obyvatelstva a vyznačovalo se spíš všemožnou šikanou než bojeschopností. Nemělo to žádný smysl: byl to ztracený kus života.

Každý dospělý muž musel v ČSSR sloužit v armádě, vysokoškolák rok, ostatní dva roky. Mezi lidmi se traduje, že ta část života, kterou mladík strávil „v zeleném“, měla pro jeho další vývoj jakousi důležitost („vojna dělá z chlapců chlapy“), a ačkoli se do kasáren kdysi nikomu moc nechtělo, při pohledu nazpět se o těch časech nezřídka vypráví s hrdostí a nostalgií. Je to podobné jako se vzpomínáním na školu: z minulosti vystupují tváře kamarádů a veselé historky a vytrácí se ohavný rámec, v němž se odehrávaly. Vojsko se tehdy oficiálně jmenovalo Československá lidová armáda, ten název byl však zavádějící: armáda byla „lidová“ v tom smyslu, že jí žádný muž z lidu neunikl, s výjimkou šťastlivců, jimž se podařilo získat tzv. modrou knížku – potvrzení o zdravotní nezpůsobilosti; smyslem armády však nebyla ochrana lidu, nýbrž sloužila potřebám SSSR, tedy okupační mocnosti.

Nejpozději v únoru 1948 přestala být armáda apolitickou organizací určenou k obraně státu. Nejdřív z ní komunisté důsledně odstranili západní válečné veterány a pak i všechny ostatní nekomunistické vlastenecké důstojníky odhodlané hájit především svobodu a demokracii, nikoli Stalina. Primárním cílem KSČ bylo získat absolutní kontrolu nad ozbrojenými složkami, které komunisté podřídili

(tak jako všechno podstatné v zemi) zájmům Moskvy. Po čistkách tvořili důstojnický sbor místo zkušených vojáků muži z lidu, tzv. lampasáci, kteří sice mnohdy nepobrali moc rozumu, zato měli patřičné politické školení.

Nástup na vojnu proto brzy přestal být věcí cti a vlastenectví – změnila se v trochu lepší kriminál (s čímž souznělo i zřízení pomocných technických praporů, fakticky trestních pracovních jednotek). Armáda byla de facto obrácena proti vlastnímu obyvatelstvu, například když „střežila hranice“, tj. chytala lidi snažící se utíkat na Západ za svobodou. Všechno pak vyvrcholilo sovětskou okupací v srpnu 1968: do Československa vtrhla „spřátelená vojska“ SSSR, Polska, Maďarska a Bulharska a NDR, ale o tom, že by Československá lidová armáda zemi před okupanty bránila, se vůbec nedalo uvažovat. Může být tristnější obrázek přepadené země? Za normalizace, v ČSSR obsazené sovětskými jednotkami, se pak armáda stala položkou v sovětských protizápadních plánech a také neobyčejně nákladným molochem, sloužícím k rozsáhlému otravování mladíků, kteří museli narukovat, místo aby se vzdělávali, pracovali a zakládali rodiny.

Mladý muž v ČSSR absolvoval odvod, za pár měsíců dostal povolávací rozkaz a nastoupil do kasáren kdesi daleko od domova, ze svého původního prostředí měl být zcela vytržen. Nejdřív ho čekal tzv. přijímač, úvodní výcvik, který popsal například Milan Ciler v jednom časopise: „(V přijímači) jsme jako naprogramovaní idioti devět až deset hodin denně pochodovali po asfaltovém, od letního slunce rozpáleném buzeráku (cvičiště a shromaždiště, tzv. buzerplac – pozn. aut.) v upjatých uniformách s nablýskanými samopaly, abychom uspokojili koktavého nadporučíka Kubelku.“ Cvičilo se ale samozřejmě i v poli, v rozorané zemi, kde podle Milana Cilera „(...) jsme se vždy na pokyn daný výstřelem z pistole i s našimi narvanými batohy vrhli do vlhké hlíny, abychom se plazili, dokud nás ze země nezvedla další rána, symbolizující, že máme úprkem běžet vpřed. Takto se dokázal bavit i několik hodin, dokud nevystřílel část svých zásobníků a my nebyli špinaví a poníženi jako prasata před zabijačkou.“ Důstojníci nebyli jediným zdrojem nepříjemností, nastoupivší voják-nováček byl vystaven nezřídka dost brutální šikaně starších vojáků, jimž se říkalo mazáci.

Lze samozřejmě namítnout, že služba v armádě je ve všech režimech podobná, že k šikaně docházelo a dochází v každém vojsku, že důstojníci na vojáky

vždycky řvou a vždycky je ponižují, protože voják má poslouchat a vykonávat rozkazy. Rozdíl je ale v tom, že v ČSSR člověk jednak neměl možnost obrany (neexistoval nezávislý tisk ani nezávislá justice), navíc se všechno odehrávalo pod politickým dozorem a v prostředí permanentního politického otravování. Když „bažant“ přežil několikaměsíční přijímač, skládal vojenskou přísahu, která začínala slovy: „Já, občan Československé socialistické republiky, vědom si své čestné vlastenecké povinnosti, přísahám před bojovou zástavou věrnost pracujícímu lidu vedenému Komunistickou stranou Československa.“ Čili pokud voják v normální zemi chápal pobyt v armádě jako nepříjemnou, ale nutnou službu vlasti, v ČSLA tomu tak nemohlo být ani náhodou. Podle přísahy měl totiž hájit nikoli vlast, nýbrž „socialistický řád (...) po boku Sovětské armády“. Celý další pobyt na vojně provázela politická školení od tzv. politruků, ještě v roce 1989 existovaly v armádě tzv. leninské kroužky, na každém útvaru působil zástupce vojenské kontrarozvědky (obdobu StB), který sledoval, zda mezi mužstvem nebují „závadové chování“.

Pobyt v lidové armádě včetně politické drezury byl ubíjející a úmorný, nejedem citlivější člověk se ze služby snažil uniknout za každou cenu včetně

LIDOVÁ ARMÁDA?

dezerce, tisíce mladíků simulovaly nemoci včetně duševních chorob, jen aby získaly již zmíněnou modrou knížku. V osmdesátých letech sloužilo v armádě asi dvě stě tisíc lidí, z toho cca dvě třetiny základáků-odvedenců. Nesmyslná a k ničemu dobrému se nehodící organizace likvidovala státní rozpočet – jen v roce 1989 spolkla 34 miliard korun.

Autoři textů:

Adam Drda, Karel Strachota

Texty byly poprvé vydány v roce 2016 v publikaci Komunismus v srdci Evropy za finanční podpory Evropské lidové strany

Na přípravě publikace se dále podílely:

Terezie Koláčková, Tereza Pelechová, Radka Prošková, Kateřina Saparová, Linda Šilingerová, Ivana Vránková, Kateřina Majdiaková

Autorky a autoři fotografií:

Karel Cudlín, Jaromír Čejka, Lubomír Kotek, Dana Kyndrová, Tomki Němec, Jindřich Štreit

Jazyková úprava:

Lenka Potužníková

Grafická úprava a sazba:

>o< Mowshe

Rok vydání: 2019

ISBN: 978-80-7591-029-5

© Člověk v tísni, o. p. s.

Všechna práva vyhrazena

JSNS.CZ

JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

Člověk v tísni, o.p.s.

Šafaříkova 24, 120 00 Praha 2

www.jsns.cz

email: jsns@jsns.cz

Jan Barta   Ondřej Fryc   Libor Winkler   Hana Dvořáková